

Internationale polders in Zuidwest-Nederland

Een bijzonder aspect van de waterstaat van voor de grote fusiegolf

MARC DE VLEESSCHAUWER

Inleiding

In het zuidwesten van Nederland en meer specifiek in de aan België grenzende regio Zeeuws-Vlaanderen week de bestuurlijke structuur van de polders vóór 1 januari 1965 nogal af van overig Nederland. Het ging hier om vrije of autonome polders die allemaal apart van elkaar een eigen beleid voerden en hun eigen geschot (jaarlijkse belasting) bepaalden. Een bovenliggende bestuurslaag zoals een (hoog)heemraadschap met een toezichthoudende en juridische taak was hier afwezig.

Typisch voor deze grensstreek was het groot aantal polders/waterschappen dat zich uitstrekte aan beide zijden van de staatsgrens. Het gaat daarbij om een totaal aantal van 23 polders/waterschappen, of ruim zeven procent van het totaal dat aan dit criterium voldoet. Uit overig Nederland is alleen het internationaal waterschap Van de Duffel uit de literatuur bekend.¹ Dit waterschap heeft echter een relatief korte bestaansperiode gekend (1821-1906) in tegenstelling tot de polders/waterschappen in Zeeuws-Vlaanderen, waar een groot aantal gedurende enkele eeuwen heeft bestaan. Op basis hiervan kan worden gesteld dat Zeeuws-Vlaanderen een unieke positie heeft ingenomen in de Nederlandse waterstaatshistorie.

De polders en waterschappen in Zeeuws-Vlaanderen lagen deels ten noorden en deels ten zuiden van de staatsgrens. Voor een aantal van hen gold dat ze vanaf het begin bestuurlijk in een Noord-Nederlands en een Zuid-Nederlands deel werden opgesplitst. Het waren dus polders/waterschappen die zich alleen fysiek over de landsgrens uitstrekten. Er waren echter ook polders die ondanks de aanwezigheid van een staatsgrens bestuurlijk niet gescheiden werden en gedurende eeuwen door één waterschapsbestuur werden beheerd.

Aan de hand van twee casussen (Moerspui- en Albertpolder) wordt in dit artikel deze laatste categorie polders aan een nader onderzoek onderworpen. Zo zal worden bekeken hoe hun bestuurlijke organisatie evolueerde in de periode van de zeventiende tot de twintigste eeuw. Tevens zal worden besproken wanneer ze ophielden te bestaan en hoe het betrokken waterschapsbestuur hierop reageerde.

Ontstaan en aanleg van de internationale polders

In de loop van de zeventiende eeuw vonden er heel wat bedijkingactiviteiten plaats in het huidige Zeeuws-Vlaanderen.² Het gebied lag aan de vooravond van de zeventiende eeuw grotendeels onder water, waarvan militaire inundaties in de eerste helft van de jaren tachtig van de zestiende eeuw de belangrijkste oorzaak waren. Met die inpolderingen begon men direct na het afkondigen van het Twaalfjarig Bestand in 1609, dat politieke en economische stabiliteit garandeerde. Tijdens de duur van dit bestand werden er polders ingedijkt in de omgeving van Breskens, Biervliet-IJzendijke, Philippine-Sas van Gent en Hulst-Kloosterzande. Met het aflopen van dat Bestand in 1621 en de vijandelijkheden die weer de kop opstaken nam het animo voor bedijkingen sterk af. Pas na de Vrede van Münster (1648) zien we opnieuw een duidelijke toename van de bedijkingactiviteiten.

Tijdschrift voor
waterstaatsgeschiedenis
22 (2013) 1, 18-25

1 E. Mostert, *Internationale waterschappen? Nut, noodzaak en alternatieven* (TU Delft 2007), passim.

2 De benaming Zeeuws-Vlaanderen als geografische omschrijving voor het gebied gelegen tussen Sluis en Nieuw-Namendateert pas van 1814. Tussen 1795-1814 behoorde de streek tot het Departement van de Schelde en was het ingelijfd bij Frankrijk. Vanaf 1588 sprak men van Staats-Vlaanderen. Samen met Staats-Brabant, Staats-Overmaas, Staats-Gelre en Westerwolde en Wedde behoorde het tot de Generaliteitslanden, die rechtstreeks werden bestuurd door de Staten-Generaal. Het middengedeelte van Staats-Vlaanderen (gebied tussen Biervliet, Terneuzen en Axel) werd nog eens apart onderscheiden van het overige Staats-Vlaanderen en werd het *Committimus* genoemd. Over dit gebied hadden de Gecommitteerde Raden van Zeeland (voorloper van Gedeputeerde Staten) krachtens de Acte van *Committimus* van 13 augustus 1588 zeggenschap over een aantal zaken, zoals dijk- en politiezaken. Kortom, een ingewikkelde bestuurlijke kluit. In dit artikel zal uitsluitend de benaming Zeeuws-Vlaanderen worden gehanteerd.

De polders die na 1600 werden ingedijkt waren ondernemerspolders. Uit onderzoek is gebleken dat voornamelijk rijk geworden kooplieden hun vergaarde kapitaal wilden investeren in het “beverschen” of droogleggen van rijpe schorgronden (*venture capital*).³ In de nieuw bedijkte polders werd een bestuur aangesteld bestaande uit een dijkgraaf en een of twee gezworenen,⁴ die namens de eigenaren van de polder het dagelijks bestuur over het beheer en onderhoud van de waterstaatswerken moesten uitoefenen.

De Vrede van Münster, waarbij Spanje de Republiek als onafhankelijke staat erkende, had als uitvloeisel dat er een grens moest worden getrokken. Hiervoor werd een speciale gemengde commissie in het leven geroepen die belast werd met de uitwerking ervan in het terrein. Pas in 1664 was de “limietscheydinghe” een feit.⁵ Daarbij werd zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande ‘grenzen’, zoals waterlopen. Waar dit niet mogelijk was werd de grens willekeurig door reeds bestaande polders getrokken. In de achttiende en negentiende eeuw zou ook nog een aantal polders worden aangelegd die zich aan beide zijden van de bestaande staatsgrens uitstrekten (zie tabel 1 en afb. 3).

Tabel 1. Jaar bedijking en oppervlakte (in hectaren) van de polders en waterschappen in Zeeuws-Vlaanderen gelegen in twee verschillende landen

	naam polder/ waterschap	jaar bedijking	totale oppervlakte	oppervlakte benoorden staatsgrens	oppervlakte bezuiden staatsgrens
1	Prosperpolder	1847	1100	567	533
2	Groot-Kieldrecht polder	1654	n.b.	598	n.b.
3	Saeftinghe polder	1805	224	206	18
4	Clingepolder	1616	1610	1110	500
5	Rieden- en Wildelanden	1611	124	n.b.	n.b.
6	Moerbeke polder	1699	n.b.	133	n.b.
7	Moerspuipolder	1767	295	254	41
8	Albertpolder	1612	943	480	463
9	Groote Oudemanspolder	1652	824	463	361
10	Krakeelpolder	1711	n.b.	14	n.b.
11	Brandkreekpolder	1711	n.b.	105	n.b.
12	Kleine Boompolder	1672	209	188	21
13	Beoostereede- en Hoogeland van Sint-Kruispolder	1651/1687	1835	1335	500
14	Godefroi en Burkelpolder	n.b.	56	0,6	55,4
15	Greveningepolder ⁶	n.b.	812	87	725
16	Brixuspolder	n.b.			
17	Middelburgsche polder	1700	n.b.	45	n.b.
18	Papenpolder	1700	n.b.	39	n.b.
19	Lapschuursche Gatpolder	1739	94	n.b.	n.b.
20	Robbemoreelpolder ⁷	eind 14 ^e eeuw	182	139	43
21	Gouverneurpolder	1716			
22	Craeyens(Kraeyens)polder	1747			
23	Willem-Leopoldpolder	1873	629	134	495

Bronnen: M.H. Wilderom, *Tussen Afsluitdammen en Deltadijken*, dl. IV, *Zeeuwsch Vlaanderen* (Vlissingen 1973); T.T.A.B.M. van der Aalst, P.J. Brand en J.P.B. Zuurdeeg, *Gebundelde inventarissen van de oude archieven van het waterschap Hulster Ambacht 1609-1972* (Hulst 1979).

3 Zie hierover A. de Kraker, W. Bauwens, *Polders en Waterschappen in het Hulster Ambacht (1600-1999)* (Kloosterzande 2000).

4 In sommige polders sprak men ook over “heijmraden” of “dijkschepenen”.

5 Zie hierover P.W. Stuij, *Zeeuwsch-Vlaanderen. De geschiedenis van een grensgebied* (Zutphen 1990), 18.

6 De internationale Greveningepolder vormde samen met de internationale Brixuspolder, de op Zuid-Nederlands grondgebied gelegen Zoutepannepolder en de op Noord-Nederlands grondgebied gelegen polders Maneschijn en Brugsche het internationale waterschap Greveninge.

7 De Robbemoreel-, Gouverneur- en Craeyenspolder vormden samen een internationaal waterschap.

Internationale polders in de praktijk: casus Albertpolder

De Albertpolder heeft zijn internationale status ruim drie eeuwen (sedert 1664) behouden. Hier bestond blijkbaar geen geschreven polderreglement. Het Middenbestuur, bestaande uit de dijkgraaf, één gezworene en de ontvanger-griffier, was het uitvoeringsorgaan van de besluiten van de ingelanden. Dit bestuur vergaderde in de twintigste eeuw beurtelings in Sas van Gent of Assenede (B). Het was gebruikelijk dat de dijkgraaf uit het Nederlandse deel van de polder afkomstig was. De reden hiervoor was dat uitwatering van de polder via Nederland liep. Door deze stilzwijgende overeenkomst kon Maurice Wauters in 1948 opnieuw tot dijkgraaf worden benoemd. Sinds 1936 was die herbenoeming van de polderbestuursleden in werking getreden. Daarvoor werden de bestuursleden voor het leven benoemd. In 1954 stelde ir. J.H. van Krevelen, directeur van de suikerfabriek, zich kandidaat voor de post.⁸ Omdat hij de polder 'neutraal' wilde leiden had hij zowel bij het provinciebestuur van Zeeland als dat van Oost-Vlaanderen inlichtingen ingewonnen. In Gent (B) werd hem meegedeeld dat de Albertpolder "(...) een volledig souveraine polder is en dat de ingelanden zelf beslissen tot het opstellen der voorwaarden en tot het benoemen van een dijkgraaf en gezworene. Het is dus aan de ingelanden hetzij een Belg of een Nederlander te benoemen".⁹ In Middelburg antwoordde men dat "(...) de ingelanden niet verplicht zijn de Nederlandse wetten te volgen, gezien het hier een internationale polder betreft. Doch dat ze dit vrijwillig zouden kunnen doen (...)".¹⁰ Met deze verklaringen gaven beide landen dus toe dat de polder een soort 'vrijstaat' was.

De Belgische Polderwet van 1957 tastte als eerste de autonomie of onafhankelijkheid van de internationale polders aan. Voor de Albertpolder bleek dit al bij de verkiezing van een nieuwe dijkgraaf in 1960. Harry Korst, landbouwer in het Nederlandse deel, was medekandidaat naast Van Krevelen. Eerstgenoemde was als kandidaat voorgesteld door ingeland Audenaert. Voor de verkiezing van start ging, ontstond er een lange discussie over de kandidatuur van Korst. Volgens de Polderwet van 1957 kwam hij namelijk als pachter voor deze functie niet in aanmerking.¹¹ Tijdens die discussie werd gesteld dat de algemene vergadering steeds volstrekt vrij was geweest om zonder onderscheid van nationaliteit een Belg of een Nederlander te kiezen. Bij de verkiezing werd vervolgens de meerderheid van de stemmen uitgebracht op Korst en dus werd hij de nieuwe dijkgraaf.¹² Kort nadien werd zijn benoeming bij Belgisch Koninklijk Besluit (KB) van 5 januari 1961 vernietigd. De schorsing uit het ambt was al eerder gebeurd door de provinciegouverneur van Oost-Vlaanderen. De Belgische Polderwet bleek ook op de internationale Albertpolder van toepassing te zijn vanwege de op 20 mei 1843 gesloten conventie tussen de Belgische en Nederlandse overheid.¹³ Volgens artikel 37 van die conventie moest de Albertpolder zich onderwerpen aan de nieuwe Belgische polderwetgeving.

Dijkgraaf Korst verzette zich tegen elke nieuwe verkiezing, omdat volgens hem de Belgische wet niet zomaar kon worden opgedrongen aan Nederlands poldergebied. Burgemeester E. van Hoorebeke van Assenede (B), tevens ingeland, antwoordde hierop dat het Nederlandse deel zich altijd kon afsplitsen van het Belgische deel. Deze mogelijkheid was blijkbaar opengelaten volgens de meergenoemde Polderwet. Omdat de dijkgraaf zich bleef verzetten tegen nieuwe verkiezingen, kwam de vraag van afscheiding aan bod. De heer Rottier, gevolmachtigde namens de Belgische eigenaar De Gellinck d'Elseghem, wees in dit verband op het grote verschil in geschat tussen de Nederlandse en Belgische polders. In Nederland bedroeg die gemiddeld tachtig gulden per hectare. In het Belgisch deel van de Albertpolder was dit maar circa zeven gulden!¹⁴ Wellicht gaf dit financiële aspect de doorslag bij de stemming die hierop volgde. Iedereen bleek namelijk voor het samenhouden van de polder te zijn, zodat een nieuwe verkiezing diende plaats te vinden volgens de door de Belgische Polderwet vastgestelde normen. Korst moest nu de plaats ruimen voor Van Krevelen.¹⁵

Omdat de Belgische Polderwet toepasbaar bleek, werd de autonomie van de Albertpolder flink aangetast. Wat later zou de polder zijn internationale status voorgoed

8 Bedoeld wordt hier de C.B.S. (Coöp. Beetwortel Suikerfabriek) te Sas van Gent, de voorloper van de Suiker Unie. Omdat de fabrieksterreinen in de Albertpolder lagen, was een 'vertegenwoordiging' in het polderbestuur een logisch gevolg.

9 Rijksarchief Gent (RAG), algemeen polder en wateringarchief, Grote Albertpolder (APW, GA), vergadering 22-4-1954.

10 Ibidem.

11 Korst was op de algemene vergadering aanwezig omdat hij volmacht had van zijn eigenaar K. van Vooren.

12 RAG, APW, GA, vergadering 12-5-1960.

13 Deze conventie regelde de afwatering van de Belgische polders op Nederlands grondgebied.

14 Ook in het Nederlandse deel van de Albertpolder lag het geschatte bedrag lager dan het Nederlandse gemiddelde.

15 RAG, APW, GA, vergadering 16-2-1961.

Afb. 1. Kaart van de Albertpolder in 1620, dus van kort na de inpoldering (1612). De kaart werd gemaakt door de Gentse landmeter Lucas Ho(o)re(n)bau(l)t, die bij de aanleg van de polder nauw betrokken is geweest. Hij bezat in de polder diverse landerijen en een boerderij en is er ook nog een aantal jaren dijkgraaf geweest. De limitscheydinghe van 1664 werd dwars door deze polder getrokken en volgde (ten oosten van sas van Gent) de Nieustraete en Geulestraete tot aan de Langhestraete. Vanaf hier liep de grens in westelijke richting tot aan de zeedijk. Van daar liep de grens verder in westelijke richting langs de buitenteen van de dijk. Rijks-archief Gent, kaart nr. 672.

kwijtraken. Dit kwam omdat hierop van Nederlandse zijde druk werd uitgeoefend. De aanleiding hiertoe vormde de aanstaande grote polderconcentratie van de Oost-Zeeuws-Vlaamse polders.

Uitvoering gevend aan een KB van 8 december 1964, kondigden Gedeputeerde Staten op 14 december van dat jaar een besluit af waardoor de internationale Albertpolder en Moerspuipolder werden opgeheven. De Nederlandse gedeelten van deze polder zouden per 1 januari 1965 respectievelijk worden toegevoegd aan de kersverse waterschappen De Verenigde Braakmanpolders en Axeler Ambacht.¹⁶

De ingelanden van de Albertpolder werden in februari 1965 van dit feit op de hoogte gesteld door dijkgraaf Van Krevelen. Al eerder had de polder bij Gedeputeerde Staten en bij het provinciebestuur te Gent tegen de dreigende opheffing geprotesteerd en daarbij gewezen op de ingewikkelde verstrengeling van beide poldergebieden. Na de officiële bekendmaking was de polder direct in het verweer gekomen en had een raadsman in de arm genomen. De brieven aan de hogere overheid waren echter tot dan toe onbeantwoord gebleven. Bovendien zou het KB nog niet gepubliceerd zijn in de *Staatscourant*. Daardoor was het onmogelijk uit te maken of er gevolg aan moest worden gegeven. De dijkgraaf had uit gezaghebbende kringen vernomen dat hij gewoon in functie kon blijven en zich bij een eventuele benadering door het bestuur van waterschap De Verenigde Braakmanpolders afzijdig moest houden. Volgens het provinciebestuur in Gent kon er geen sprake zijn van een splitsing tussen het Nederlandse en Belgische deel van de polder, zolang deze niet eerst bij traktaat was geregeld. Kortom, er ontstond een zeer verwarrende situatie.

Korst verklaarde bang te zijn dat het Nederlandse deel door de nieuwe situatie zou worden achtergesteld bij het Belgische deel van de polder. Volgens de dijkgraaf was die angst onterecht. Korst vroeg daarop een geheime stemming aan, om de mening van de aanwezige Nederlandse ingelanden over splitsing en aansluiting bij waterschap De Verenigde Braakmanpolders te kennen. Vastgesteld werd echter dat dit in tegenspraak zou zijn met een al eerder genomen resolutie waarbij de ingelanden zich hadden uitgesproken voor het samenblijven van beide gedeelten van de polder. Spontaan stonden toen vijf Nederlandse ingelanden op die verklaarden vóór splitsing te zijn. Deze actie werd door de dijkgraaf echter in de kiem gesmoord en afgedaan als geen rechtsgeldigheid hebbende.¹⁷

Aan deze verwarrende situatie kwam pas in de loop van 1966 een eind. Over de problematiek was er op 7 december 1965 een vergadering gehouden bij het provinciebestuur te Gent. Hierbij waren afgevaardigden van de provinciebesturen Oost-Vlaanderen en Zeeland aanwezig. Daarnaast waren er afgevaardigden van de nieuw opgerichte waterschappen en uiteraard ook vertegenwoordigers van de internationale polders in kwestie. Aan bod kwam hierbij de nieuwe Belgische polderwetgeving, die alleen kracht van wet had op het Belgisch deel van een internationale polder. Tijdens die vergadering bracht Rottier de mogelijkheid van een administratieve scheiding van de internationale polders ter sprake. In Nederland behoorde de bevoegdheid over administratieve organisatie van de waterschappen aan Provinciale Staten, onder goedkeuring van de Kroon. Indien deze weg zou worden gevolgd, kon dit leiden tot een jarenlange juridische procedureslag. Daarom was het volgens hem de beste optie om te komen tot een onderlinge regeling. Die 'regeling' hield in dat de internationale polders een vertegenwoordiger mochten afvaardigen in het waterschapsbestuur. Op de buitengewone algemene vergadering van de Albertpolder van 26 augustus 1966 kwam de definitieve splitsing aan de orde. Dijkgraaf van Krevelen bevestigde dat weerstand geen zin had en men de situatie moest aanvaarden. Hij betreurde de splitsing, omdat de polder altijd uitstekend was onderhouden en er nu op een "brutale" manier een einde werd gemaakt aan een "eerbiedwaardige organisatie" die eeuwenlang goed had gefunctioneerd. De opname in het waterschap De Verenigde Braakmanpolders zou volgens hem een flinke verhoging betekenen van de polderlasten, zonder dat daar meer werk aan het water- en wegensstelsel in de polder tegenover stond.¹⁸

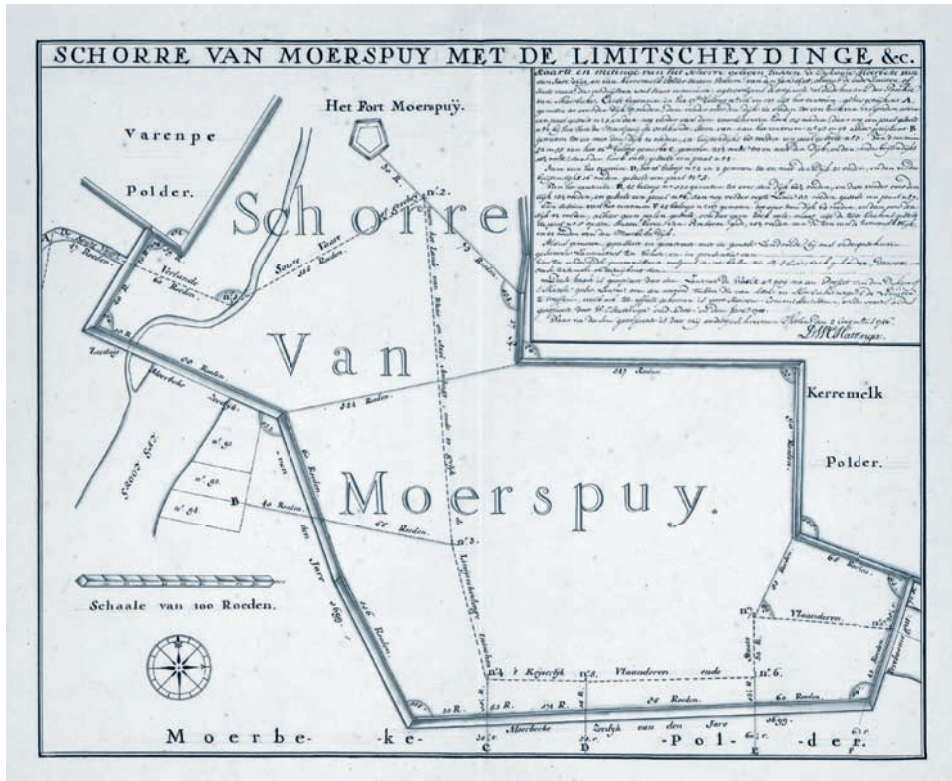
Toen over de bestuurlijke scheiding consensus was bereikt, wachtte nog de splitsing van de gemeenschappelijke bezittingen. Daarbij ging het voornamelijk om de bommen op

¹⁶ Provinciaal Blad van Zeeland 1964 nr. 51.

¹⁷ RAG, APW, GA, vergadering 4-2-1965.

¹⁸ RAG, APW, GA, buitengewone vergadering 26-8-1966.

Afb. 2. Kaart uit 1746, getekend door D.W.C. Hattinga. De kaart is een verkleinde kopie van een eerdere kaart die door Jan Matelé werd gemaakt. Matelé woonde in het nabijgelegen Zuiddorpe en was in zijn tijd een bedijkingexpert. De kaart toont het zuidelijk gedeelte van de Moerspuipolder, gelegen tussen Zuiddorpe en Koewacht. De rode onderbroken lijn is de "Limyscheiding tussen 't Keyserlyk Vlaanderen ende Staats Vlaanderen." Of met andere woorden de grens tussen de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden. Deze uit 1664 daterende staatsgrens was voorheen de grens-scheiding tussen het Axeler Ambacht en het Land van Waas. Zeeuws Archief, Middeldburg, Atlas Hattinga, nr. 446.

de dijken. Voor deze splitsing zou een schattingscommissie worden aangesteld. Tot ieders tevredenheid werd dit financiële luik van de splitsing in 1969 geregeld.

Internationale polders in de praktijk: casus Moerspuipolder

Aanvankelijk was over beide delen van de polder één bestuur aangesteld. In 1775 werd door de gezamenlijke ingelanden van de Moerspuipolder "soo over Staeten als Keijzers bodem"¹⁹ een intern polderreglement samengesteld. Hierin was onder meer bepaald dat de grondbelastingen die in beide poldergedeelten aangeslagen zouden worden, moesten worden afgedragen aan de landsoverheid waartoe het poldergedeelte behoorde.²⁰ De jaarlijkse algemene vergadering diende altijd op Noord-Nederlands grondgebied te worden gehouden.

De opheffing van de internationale status van deze polder verliep minder 'gemoedelijk'. Het bestuur van de polder wilde zich namelijk niet neerleggen bij het hiervoor genoemde Statenbesluit van 14 december 1964. Volgens het bestuur misten de Provinciale Staten van Zeeland de bevoegdheid om in dit geval tot opheffing te besluiten, omdat de Moerspuipolder een internationaal waterschap was en dus geen waterschap in de zin van de Nederlandse waterstaatswetgeving. Het eigenzinnige bestuur ging dus gewoon door met het zelfstandig besturen van de polder en lapt alle besluiten aan zijn laars.

Er kwam schot in deze eigenaardige zaak toen het waterschap Axeler Ambacht de op Nederlands grondgebied gelegen eigendommen van de Moerspuipolder in het kader van de ruilverkaveling Koewacht bij het kadaster op de naam van het waterschap liet overschrijven. Het ging om ongeveer 37 hectare. De polder claimde hierop zijn eigendomsrechten en zo kwam de zaak voor de rechtbank, waarbij de Moerspuipolder in het ongelijk werd gesteld. Het polderbestuur ging tegen deze uitspraak in cassatie bij de Hoge Raad in Den Haag. Op 19 februari 1971 verwierp dit hoogste rechtscollege het beroep van de Moerspuipolder.²¹ Bij haar beslissing stelde het college zich kort samengevat op het standpunt dat de omstandigheid dat het rechtsgebied van de Moerspuipolder zich uitstrekte

¹⁹ De Zuidelijke Nederlanden behoorden toen aan de keizer van Oostenrijk.

²⁰ Archief Waterschap Zeeuws-Vlaanderen, Terneuzen, waterschap Axeler Ambacht/Moerspuipolder inv.nr. 1, fol. 74.

²¹ Nederlandse Jurisprudentie 1971, 334; Waterschapsbelangen 1971, 108-114.

tot over de landsgrenzen aan deze polder, gelet op de uitgeoefende waterstaatstaken, niet het karakter ontnam van waterschap in de zin van de Nederlandse waterstaatswetgeving. Onder deze omstandigheden moesten de Staten van Zeeland bevoegd worden geacht om ten aanzien van het Nederlands gedeelte van deze internationale polder de besluiten te nemen die voor de concentratie van polders in Oost-Zeeuws-Vlaanderen nodig waren. Wars van de besluiten van hogere overheden had de Moerspuipolder zich zeven jaar weten te handhaven. Aan het vonnis van de Hoge Raad kon echter niet meer worden getornd.²²

Conclusie

In dit artikel werd aandacht geschonken aan het fenomeen van de internationale polders en waterschappen in Zeeuws-Vlaanderen. Die waren aanvankelijk ontstaan ten gevolge van de politieke ontwikkelingen in de zeventiende eeuw, waarbij de noordelijke en de zuidelijke Nederlanden in 1664 definitief van elkaar werden gescheiden.²³ In totaal zijn er in Zeeuws-Vlaanderen 23 polders/waterschappen geweest die deels ten noorden en ten zuiden van de in 1664 getrokken staatsgrens lagen. Het waren echter niet allemaal internationale polders/waterschappen in de bestuurlijke betekenis van het woord, te weten één bestuur dat bevoegd was over beide landsgedeelten. Soms gold deze omschrijving voor een polder waarvan slechts een miniem gedeelte aan de overzijde van de landsgrens lag. De Godefroi- en Burkelpolder ten noordwesten van het grensplaatsje Sint-Anna-ter-Muiden is daarvan een voorbeeld. Slechts 0,6 hectare van deze polder lag op Noord-Nederlands grondgebied.

Afb. 3. Kaartje van een aantal internationale polders in de omgeving van het stadje Sluis in West-Zeeuws-Vlaanderen. De kruislijn is rijksgrens tussen Nederland en België. Overgenomen uit Wilderom, Tussen Afsluitdammen en Deltadijken.

22 Zie hierover C.J. Boeije, Tien eeuwen waterschapshistorie in Zeeuws-Vlaanderen (Terneuzen 2004), 30-34.

23 M.u.v. de periode 1794-1813, toen het huidige Zeeuws-Vlaanderen een onderdeel vormde van het Franse departement van de Schelde.

In totaal zijn er in Zeeuws-Vlaanderen tussen 1664 en 1966 vijf internationale polders en drie internationale waterschappen actief geweest, die elk bestuurd werden door één bestuur dat bevoegd was voor de beide landsgedeelten. Daarnaast waren er nog vijftien andere polders die zich aan beide zijden van de staatsgrens uitstrekten, maar door onafhankelijk van elkaar opererende polderbesturen werden beheerd.

Aan de hand van twee casussen is besproken hoe dergelijke polders/waterschappen bestuurlijk waren georganiseerd, wanneer ze zijn opgehouden te bestaan en hoe ze daarop reageerden. De Belgische Polderwet van 1957 was de eerste stap in de aantasting van de autonomie van de internationale polders. In Nederland luidde het KB van 8 december 1964 het einde in van de internationale polders in Oost-Zeeuws-Vlaanderen. Voor de Albertpolder duurde het nog twee jaar vooraleer de polder bestuurlijk werd opgesplitst in een Nederlands en een Belgisch deel. Als ‘compensatie’ hiervoor mocht een ingeland van het Nederlandse deel van deze polder voortaan als hoofdingeland zetelen in het bestuur van het pas gevormde waterschap De Verenigde Braakmanpolders. De Moerspuipolder die zich als internationaal waterschap profileerde wist door juridische procedures gedurende zeven jaar de dans te ontspringen, maar werd uiteindelijk toch ‘geïncorporeerd’ in het waterschap Axeler Ambacht.

De in West-Zeeuws-Vlaanderen gelegen internationale polders werden pas op 12 april 1966 bij besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland opgeheven.²⁴ Dit betekende dat de Nederlandse gedeelten van de polders: Godefroi, Kleine Boom en Middelburgsche, evenals van de waterschappen Greveninge,²⁵ Robbemoreel, Gouverneur- en Craeyens bij het waterschap Het Vrije van Sluis werden gevoegd.

Sinds 1971 is het fenomeen internationale polder/waterschap definitief verdwenen, wagens voorbijgestreefd. De nieuwe tendens in de waterstaatswereld is te komen tot grootschalige – internationale – samenwerkingsverbanden tussen een aantal verschillende stroomgebieden. Dit is een gevolg van de Europese Kaderrichtlijn Water, volgens welke de Europese wateren vanaf 2015 aan bepaalde eisen moeten voldoen. Voor Nederland gaat het hierbij om de internationale rivieren Schelde, Maas, Rijn en Eems. Een oud plan uit de tijd van de Franse overheersing komt hiermee terug op de voorgrond. De revolutionaire Fransen waren ook op waterstaatsvlak vooruitstrevend.

²⁴ In West-Zeeuws-Vlaanderen was in 1941 al een polderconcentratie doorgevoerd. Alle vrije polders werden toen samen-gevoegd in het waterschap Het Vrije van Sluis.

²⁵ Eigenlijk gaat het hier om een watering. Dit is de Vlaamse benaming voor een waterschap. De watering Greveninge bestond uit de polders Maneschijn, Brixus, Brugsche en Zoutepanne.